

UMMUMTALIM MAKTAB O'QUVCHILARINING MANAVIY SHAKILLANISHIDA IJTIMOIIY PEDAGOGNING TASIRI.

“UNIVERSITY OF MANAGEMENT AND FUTURE TECHNOLOGIES”

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASASI

Talabasi Xabibullayeva Moxidil Yakubovna

Annotatsiya: Ushbadagi umumta'lim maktab o'quvchilarining ma'naviy hayotidagi ijtimoiy pedagogika va ahamiyati tahlili. O'quvchilarni ma'naviy zarar yetuk shaxs sifatida o'z vaqtida ijtimoiy pedagogningquv jarayonidagi mashqlari, metodlari va ishlab chiqarishlari yoritiladi. Ularning ma'naviyatini to'g'ridan-to'g'ri ta'minlash, oziq-ovqat muhiti va yordami bilan ko'rib chiqish.

Аннотация: V dannoy state rassmatrivaetsya rol va znachenie sotsialnogo pedagoga v duxovnom stanovleni uchenikov obshcheobrazovatelnoy maktab. Osveshchayutsya zachi, metody va podxody sotsialnogo pedagoga v uchebnoy protsesse, napravlennoye na formirovaniye duxovno zreloy lichnosti. Takje analiziruetsya rol semeynoy sredy va mestno soobshchestva v povyshenii duxovnogo urovnya uchashchixsya.

Annotation: Analysis of the importance of social pedagogy in the spiritual life of secondary school students in Ushba. The spiritual development of students as mature individuals is timely illuminated by the exercises, methods and productions of a social pedagogue in the educational process. Consideration of their spirituality with direct support, food environment and assistance.

Kalit so'z : ma'naviy shakllanish jamiyati, ijtimoiy pedagog, umumta'lim maktabi, tarbiya, o'quvchilar ma'naviyati, oila, mahalla, jamiyat, ta'lim jarayoni, ma'naviy-axloqiy tarbiya, ma'rifat, bilim, madaniyat, axloq, yoshlar, ota-ona, pedagogika, ilmiy metodlar.

Ключевое слово: общество духовного формирования, социальный педагог, средняя школа, воспитание, духовность учащихся, семья,

соседство, общество, образовательный процесс, духовно-нравственное воспитание, просвещение, знания, культура, нравственность, молодежь, родители, педагогика, научные методы.

Keyword: *spiritual formation society, social pedagogue, secondary school, upbringing, students' spirituality, family, neighborhood, society, educational process, spiritual and moral education, enlightenment, knowledge, culture, morality, youth, parents, pedagogy, scientific methods.*

Ma'naviy shakllanish jarayoni va uning ahamiyati

Ma'naviy shakllanish deganda shaxsning axloqiy xususiyatlari, ruhiyati va qarashlarining asta-sekin taraqqiy etib, to'laqonli shaklga kelishiladi. Bu jarayon o'quvchining **axloqiy ideallari**, **odamlari** va **dunyoqarashi** qaror toptirishni nazarda tutadi. Ta'lim jarayonida ma'naviy kamolotga muhim qadam ega bo'lib, u yosh avlodni milliy bilimli, balki yuksak axloqli insonlar etib voyaga yetkazishga xizmat qiladi. Darhaqiqat, zamonaviy ta'lim tizimi ilmiy fan asoslarini o'rgatish, balki jamiyat uchun foydali va ma'naviy barkamol shaxsiy tarbiyalashga hamkor qilish. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi “Ta'lim to'g'risida”gi.

Ma'naviy tarbiyaning ahamiyati haqida ko'plab mutafakkirlar fikr bildirgan. milliy pedagogika merosida **Abdulla Avloniy** tarbiyani “hayotyo – yo mamot masalasi” deb ta'riflagan edi. Bu shuni anglatadiki, ma'naviy tarbiya masalasi jamiyat hayoti va kelajagi uchun nihoyatda aniq. Yosh avlodning ma'naviy hayoti ularda ezgulik, halollik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi xususiyatlarni qaror toptirish bilan bevosita bog'liq. Ma'naviy yetuklikka erishgan bolalar jamiyatining ongli va mas'uliyatli a'zolariga aylanadi, axloqsizlik va huquqbuzarlikdan yiroq bo'ladi. **Ma'naviyat** aslida insonni jamiyatda to'g'ri yo'ldan borishga undovchi ichki kompas bo'lib xizmat qiladi. shunday uchun maktabn dunyo yoshlarini boyitishga ishlar har qachongidan ham'naviydir.

Ijtimoiy pedagogning umumta'lim maktabidagi o'rni va mashqlari

Umumta'lim maktabida **ijtimoiy pedagog** – bu o'quvchilarning ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishiga ko'maklashuvchi mutaxassis bo'lib, u ta'lim rivojlanishi, oila va jamiyat o'rtasida bog'lovchi ko'prik harakatni rivojlantirish. Ijtimoiy pedagogning asosiy vositalariga o'quvchilarni ijtimoiy nazorat qilish, ta'lim-tarbiya olishini nazorat qilish hamda kerak bo'lganda davolash-pedagogik yordam ko'rsatish. jismoniy, ijtimoiy pedagogning sog'lig'i, ruhiy holatiga qanday munosabatda bo'lishi aniqlab, ularga hal qilishga intiladi. Tahlillarda ta'kidlanishicha, ijtimoiy pedagogning bosh ishlashi uchun ijtimoiy himoyasini ta'minlash, unga kerak bo'lganda tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatish, ta'lim olishi uchun sharoit va jamiyat hayotiga moslashuvini yengillashtirishdir. Bu samaralini samarali ado etish uchun ijtimoiy pedagog har bir o'quvchining holatini chuqur o'rganadi, ishlab chiqarish baholab, individual reabilitatsiya rejasini tuzadi.

Maktabdagi ijtimoiy pedagog o'quvchilarning kundalik hayotiga bevosita singib ketgan holda ishlaydi. U sinflar va maktab ma'muriyati bilan hamkorlikda *“qiyin” darajaga* mansub bolalarni alohida nazoratga oladi, sud xulq-atvorini nazoratga oladi. , ijtimoiy pedagogik ota-onalar bilan yaqindan muloqot qilish, bola tarbiyasida muhitni yaxshilashga yordam beradi. Masalan, u maktabda darsrayotgan yoki intizom bilan bog'liq muammolari kuzatiladi. Zarur pedagog oilaga tashrif buyurib, bola bilan uydagi sharoitda shug'ullanadi yoki tibbiy yordam bilan bog'lanadi – masalan, agar o'quvchi uzoq vaqt kasallik sababga bora bo'lmasa, uxonada kasalda darslardan ortda qo'shimcha sharoitlarda. Ijtimoiy pedagog bolaga tegishli yordam ko'rsatilishi kerak bo'lsa huquqshunos, psixolog kabi mutaxassislar bilan ham aloqaga kirishadi.

Bundan tashqari, ijtimoiy pedagog maktabda o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishlariga ham ko'maklashadi. U turli **to'garaklar, seksiyalar va klublar** ni tashkil etishda qatnashadi yoki tashabbus ko'rsatadi. Bu orqali o'quvchilar o'z mashg'ulotlariga ko'ra foydali mashg'ulotlarga jalb qilish, jamoada

muloqot qilish va o'zini namoyon etish ko'proq rivojlanishini rivojlantiradi. Ijtimoiy pedagog maktab jamoasida tarbiyasi og'ir bolalar bilan ishlashni yordam va sinflardagi muhitni kuzatib boradi. Maktab pedagogik jamoasiga sinfdagi muhit haqida ma'lumot berib, tarbiyaviy ishlar rejasini tuzishda ishtirok etadi. Shu tarzda, ijtimoiy pedagogik maktabdagi ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchiga taalluqli ijtimoiy va axloqiy masalalarni hal qilishda yordam beradi. Uning faoliyati tufayli hech bir o'quvchi e'tibordan chetda qolmasdan, har tomondan qo'llab-quvvatlanadi.

Ijtimoiy pedagogning ma'naviy shakllanish jarayoniga ta'siri

Ijtimoiy pedagogning maktab o'quvchilari ma'naviy hayotiga qo'shadigan qismi juda katta. U bevosita tarbiya jarayonini tashkil etmasada, tarbiyaviy muhitni ushlab turishga mas'ul tarzda ko'rinadi. Ijtimoiy pedagogika orqali maktabda **insonparvarlik muhitini** tartibga solingan bo'lib, bu muhitning o'zi o'quvchilar ma'naviyatiga ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlarga ko'ra, ijtimoiy pedagog har bir kichik muhitda – tengdosh o'quvchilar jamoasi bo'ladimi, o'qituvchi-o'quvchilar munosabatlarimi yoki ota-ona bola o'ziga tegishli aloqalardami – **insonparvarlik etikasiga rioya qilishni ta'minlashi** kerak. Bu esa, o'z maqsadlari, o'quvchilarning ma'naviy dunyosining hayotiga yordam beradi.

Boshqacha ochiq, ijtimoiy pedagog maktabda sog'lom ma'naviy-axloqiy muhitni saqlaydi va mustahkamlanadi. U o'quvchilarda adolat, hamdardlik, o'zaro hurmat kabi tuyg'ularni rivojlantirishga ko'maklashadi. Masalan, sinfda ziddiyat yoki axloqiy me'yorlar nazorati kuzatilsa, ijtimoiy pedagogik tizimlarning buzilishining oldini olish va etishtirishni ko'radi. Tarbiyasi og'ir yoki axloqiy muammolari'lgan bolalar bilan ishlash orqali ularda sifatni shakllantiradi, xato xulq-atvorini yordam beradi. Muammo, u sinf va fan o'qituvchilari bilan hamkorlikda dars jarayonida ma'naviy tarbiyani ko'rsatishni singdirishga yordam berishi mumkin – masalan, **ibratli hikoyalar, munozaralar** yoki **tarbiyaviy soatlar** tashkil etishda metodik ko'mak beradi. Jismoniy, ijtimoiy pedagogning

sa'y-harakatlari tufayli maktabda har bir bola uchun xavfsiz va axloqiy sog'lom muhit yaratiladi. Shu kabi bolalarning ma'naviy ishlashi kechadi va shaxsiy shaxsiy kamolotida foydalanish uchun ko'zga zarar.

Maktab o'quvchilari uchun ijtimoiy-pedagogik kasalliklar va metodlar

Maktabda ijtimoiy pedagogik mashqlarni amalga oshirish uchun turli **kasalliklar va metodlar** dan qarab. qayta, har o'quvchining **yosh bola olgan bir holatda yondashish**. Boshlang'ich sinf o'quvchilari va o'smir urug'larning usullari hamda ma'naviy kasallik turlicha bo'lgan bois, ijtimoiy pedagogik tarbiyaviy ishlarda individual kasalliklarni qo'llaydi. Masalan, kichik maktab yoshidagi bolalar bilan ertaklar, **rol o'ynash o'yinlari** orqali axloqiy muammolarni singdirish samarali bo'lsa, o'smirlar bilan **suhbatlar, munozaralar va treninglar** o'tkazish ko'proq samara berishi mumkin. , ijtimoiy pedagogik ko'pincha shaxsiy **maslahat** (konsultatsiya) usulidan yordam: alohida o'quvchi bilan uning muammolari xususida ochiq muloqot qilib, to'g'ri yo'l ko'rinishida.

Ikkinchidan, ijtimoiy pedagog jamoaviy tarbiyaviy yordamga katta e'tibor beradi. An'anaviy tarbiyaviy quvvatdan biri sifatida sinf soatlari, ma'naviyat kunlari, adabiy kechalar kabinetni tashkil etish ko'maklashadi. Shu bilan birga, ijtimoiy pedagog tarbiyaning noan'anaviy, **innovatsion usullarini** ham joriy etadi. Masalan, ijodiy faoliyatga (san'at, sport, mehnat) o'quvchilarni keng jalb qilish orqali ularda mehnatsevarlik, jamoaviylik va o'ziga bo'lgan ishonch tuyg'ularini rivojlantirish. Ba'zi o'quvchilarga sinfda ma'lum mas'uliyatlar topshirib, hujjatlar sifatga yordam berish orqali o'zida rahbarlik va tashkilotchilik faoliyatini tarbiyalash mumkin.

Yana bir muhim yaratish – bu maktabdan tashqarida hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yishdir. Ijtimoiy pedagogika maktabida, balki maktabdan tashqaridagi resurslardan ham qarab. Jumladan **mahalla qo'mitasi,-tartibot idoralari, diniy idoralar va idoralar ziyolilar** bilan huquqni rivojlantirish orqali o'quvchilarning ta'sir ko'rsatish ko'rinishi. Mahalladagi birgalikda tuzilmalari bilan profilaktik

suhbatlar o'tkazish, ota-onalarning umumiy madaniyatini yuksaltirishga seminarlar tashkillashtirish shular jumlasidandir. Mas'ul diniy idora yoki nuroniylar ishtirokida ma'naviy-ma'rifiy uchrashuvlar uyushtirish ham yoshlar tarbiyasiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. , homiylik xodimlari bilan aloqalar o'rnatish, o'quvchilarga moddiy va ma'naviy ko'rinish berish, dam olish vositalarini tashkil etish amaliyoti mavjud.

Ijtimoiy pedagogika savolgan metodlar qatorida **nazariy** (ma'ruza, suhbat, bahs-javob, bahs-munozara) va **amaliy** (sayohat, ekskursiya, ijtimoiy asos, rol o'yinlari) usullar ham borligi ta'kidlanadi. U bolalarni ijtimoiy faollikka undash uchun turli trening mashg'ulotlari, tashkilotchilik o'yinlari, guruhini qo'llash mumkin. asosiysi, ijtimoiy pedagogik qo'llaydigan har bir qo'shimcha o'quvchilarning ijtimoiy himoyasini boyitishga, ularning mustaqil hayotga tayyorlashga va eng muhimi, ularda mustahkam ma'naviy asosni mustahkamlashga yordam beradi.

O'quvchilarning ma'naviy tarbiyasini kuzatishda oilaning va jamiyatning roli

Bola shaxsning hayotida **oilaning** ma'naviyatini o'rganadi. Ilmiy kuzatda qayd etilishicha, oila bola shaxsini'naviy-axloqiy kuzatishning eng muhim muhitidir. Darhaqiqat, farzand dunyoga kelgan birinchi kunlardan farzand ota-ona uning birinchi murabbiyiga aylanadi. Bolaning qalbi va ongidagi eng sof tuyg'ular, hayot haqidagi birinchi tasavvur va tasavvurlari avvalo oilada shakllanadi. Ota-onaning shaxsiy namuna ko'rsatishi, kundalik hayotiy ma'lumotlari bolaga bevosita ta'sir qiladi. Shu boisdan ota-ona **birinchi o'qituvchi** va **tarbiyachi** sanaladi. Mas'uliyatli va mehribon ota-ona qo'lida ulg'aygan farzand tarbiyasi axloqan barkamol bo'lib voyaga yetadi. Aksincha, oilada e'tiborsizlik yoki nizoli muhit hukm sursa, bu hol bolaga kasallik ta'sir ko'rsatishi va uning ma'naviy rivojlanishini susaytirishi mumkin. buning uchun oila muhitining sog'lomligi, ota-ona va farzandning o'ziga xos munosabatlari bola tarbiyasining poydevori.

Bola tarbiyasida jamiyatning, ijtimoiyning, mahalla va ta'lim ehtiyojlari roli ham juda oson. O'zbekistonda qadimdan shakllangan **mahalla instituti** darajasida tarbiyaviy mashqlarni bajarib keladi. Mahalla fuqarolar yig'inlari huzurida voyaga yetmaganlar bilan ishlash komissiyalari faoliyatini yuritib, ular muammoli o'smirlar bilan profilaktik ishlar olib boradi. , mahalla faollari yoshlarni sport va san'atga jalb etish, ulardan turli zararli ta'sirlardan asrashga harakat qiladi. Maktab oila va bolalar bilan hamkorlikda mahalla muhitida ham axloqiy nazorati va qo'llab-quvvatlanishi ta'minlanadi.

Keng ma'noda, jamiyatdagi madaniy muhit, axborot manbalarining tengdoshlar guruhi – bularning barchasi o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasiga ta'sir ko'rsatadi. Agar jamiyatda **ma'naviy qadriyatlar** mustahkam bo'lsa, kattalar o'rtasida o'zaro hurmat va hushmuomalalik kuzatilsa, bu hol yosh avlodga namuna bo'ladi. Aksincha, jamiyat hayotida zo'ravonlik, axloqsizlik targ'iboti yoki yoshlar uchun mo'ljallangan axborot makonida nojo'ya ko'rinishlar ko'p bo'lsa, bunday muhit bolalarning ma'naviyatlanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu boisdan jamiyat miqyosida yoshlarni ma'naviy davolash barkamol etib tarbiyalash – umumiy vazifa. Bu kundalik hayot axborot vositalari orqali sog'lom va milliy-ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish, yoshlar uchun foydali madaniy dasturlarni ko'paytirish, mahallalarda ma'naviy-ma'rifiy tizimni o'tkazish kabi chora-tadbirlar rol o'ynaydi.

Xulosa va tavsiyalar

Xulosa qilib, umumta'lim maktab o'quvchilarining ma'naviy hayotida ijtimoiy pedagog muhim ta'sir kuchiga ega. Ma'naviy tarbiya jarayoni ko'p qirrali bo'lib, unda maktab oila va jamiyat bir butun tizim sifatida tashkil qilish zarur. Ijtimoiy pedagog aynan shu tizimning o'zagini tashkil etadi va bola atrofida *ma'naviy tarbiya muhiti* ni kuzatishga mas'uldir. Maktabdagi tarbiyaviy faoliyatni kuchaytirish, ota-onalar va mustahkamlash bilan mustahkam aloqa o'rnatish orqali ijtimoiy pedagog o'quvchilarning axloqiy kamolotini ta'minlashga ko'maklashadi.

Yuqori bayon qilinganlardan kelib chiqib, tavsiya berish mumkin:

Ijtimoiy pedagoglar malakasini oshirish: Ularning zamonaviy ijtimoiy-pedagogik va metodlarni puxta egallashi uchun doimiy o'quv seminarlar va treninglar o'tkazish kerak. Bu ularga o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasiga innovatsion va samarali usullarni joriy qilishga yordam beradi.

Oila bilan hamkorlikni rivojlantirish: Har bir maktabda ota-onalar bilan yaqindan ishga tushirish yanada ta'minlash kerak. Ijtimoiy pedagog ota-onalarga tarbiyasida maslahatlar berishi, xat maktab hayotidagi faolligini belgilab berishi mumkin. Oila va maktab hamkorligi mustahkam bo'lsa, bola tarbiyasida uzviylik va uyg'unlik ta'minlanadi.

Mahalla va jamiyat bilan integratsiya: Maktab ijtimoiy pedagoglari mahallasi qo'mitalari, huquqni organlar hamda jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda memorandumlarini yo'lga qo'yishi kerak. Bu orqali dev xulq-atvorli yoshlarni erta aniqlash va ularga barvaqt tarbiyaviy ta'sir qilish, iqtidor yoshlarni rag' harakati mumkin bo'ladi.

Ma'naviy-ma'rifiy dasturlarni boyitish: Maktablarda ma'naviyat va axloq mavzusidagi dars mashg'ulotlari hamda to'g'oralarni ko'paytirish zarur. Ijtimoiy pedagogika tashabbusi bilan turli **hodisalar profilaktikasi**, **huquqbuzarlikning aniqlangan usullarini** olish va **ularni targ'ib qilish** ga bag'ishlangan maxsus treninglar o'rnatish mumkin.

Yuqoridagi tadbir va tavsiyalar amalga oshirilsa, maktab o'quvchilarining ma'naviy rivojlanishi yanada samarali kechadi. Ma'naviy barkamol avlodni voyaga yetkazish – ta'lim, oila va butun jamiyatning barqaror ishlashidir. Ijtimoiy pedagog esa shu ulug' maqsad yo'li fidoyilik bilan xizmat muhim figuralardan biri ekani bilan ahamiyatlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" (1997). – Umumta'lim maktablarida ta'lim-tarbiya jarayoni bo'yicha normativ hujjat.
2. Muqimov F, Suyunova MQ *Maktab yoshidagi bolalarning ma'naviy tajribasida ta'limning ijtimoiy pedagogik ta'siri* . – Jizzax DPU ilmiy maqolasi, 2022..
3. Arxiv.uz elektron resursi – *Ijtimoiy pedagog va uning kasbiy faoliyati* slayd materialli.
4. Arxiv.uz elektron resursi – *Ijtimoiy pedagogning maktab yoshidagi bolalar bilan ish yuritishi* slayd materialli.
5. Usmonova D.H. va boshqalar. *Oilaning jamiyatda tutgan o'rni va harakatlari* . Scientific Progress jurnalining 2021 yil 7-son..
6. QO'CHQOROV V. va boshqalar. *Ma'naviyat asoslari* . – Toshkent: "Yangiyo'l Poligraf Servis", 2018.